

Αντικρύζοντας τα έργα του Κόρδη, καθίσταται σαφές πως το χρώμα αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της τέχνης του. Αγαπά το χρώμα και η τεχνική του να αναμειγνύει ένα φάσμα αποχρώσεων από τρία ή τέσσερα μόνο χρώματα δίνει ένα αποτέλεσμα αντίστοιχο των απαλών, τριτογενών τόνων που χαρακτηρίζουν τις πιο εκλεπτυσμένες φάσεις της Βυζαντινής τέχνης. Αλλά το χρώμα δεν είναι μόνο μια εντύπωση αλλά θεμελιώδες στοιχείο. Γεμίζει την επιφάνεια της εικόνας με ένα βάθος που δεν μπορεί να οριστεί στον χώρο αλλά που ανταποκρίνεται στην οπτική μας, είναι δε τόσο ζωντανό όσο οι περίκλειστες με χρυσό εικόνες του παρελθόντος. Μπροστά σε αυτό το βάθος, οι αναπαριστώμενες μορφές είναι κι αυτές όλο χρώμα όπως λέει ο Κόρδης, «Οι Βυζαντινές μορφές είναι χρώμα, δεν έχουν απλά χρώμα». Τα χρώματα είναι η ουσία των εικόνων. Επειδή τα χρώματα συχνά φωτίζονται, οι ιστορικοί τέχνης έχουν πει πως το Βυζάντιο χρησιμοποιεί το φως σαν χρώμα. Αλλά το φως τροποποιεί τη φόρμα —το χρώμα είναι αυτό που τη διαμορφώνει, ξεκινώντας από τον προπλάσμο.

Αν το χρώμα είναι η ουσία της φόρμας, η γραμμή είναι εκείνη που την καθορίζει. Λειτουργούν μαζί ο διαχωρισμός «γραμμικού» και «ζωγραφικού» που είχε κάνει ο Heinrich Wölfflin για την τέχνη δεν βρίσκει ιδιαίτερη εφαρμογή στη Βυζαντινή παράδοση. Ορίζει και διαχωρίζει, αλλά επίσης ενσωματώνει διαμορφώνοντας μέρη εντός άλλων μερών και προσαρμόζοντάς τα σε ένα σύνολο. Κάποια παραδείγματα βρίσκουμε στα πολλαπλασιαζόμενα ωσειδή σχήματα, παχουλά σαν παραγεμισμένες κάλτσες,

που κυματίζουν στα πρόσωπα ειδικά των ασκητικών αγίων ή στις περίπλοκες αναπαραστάσεις των πτυχών στα υφάσματα, που σχηματίζουν μοτίβο ψαροκόκαλου. Αλλά η γραμμή δίνει και πνοή, καθώς είναι η κίνηση ανάμεσα σε δυο σημεία, κι έτσι η γραμμή δίνει ενέργεια στη μορφή. Αυτό δίνει ρυθμό που, όπως γράφει ο Κόρδης «είναι κατά τη γνώμη μου η μεγαλύτερη δύναμη στη ζωγραφική των Βυζαντινών». Ο ρυθμός είναι μια από τις πραγματικές χαρές της τέχνης του και μια από τις πιο βαθιές του ανησυχίες όταν αναλύει Βυζαντινές εικόνες. Πολύ συχνά οι εικόνες αναλύονται υπό όρους κλειστών μαθηματικών πλεγμάτων. Ο Κόρδης όμως βλέπει κατευθύνσεις και ρεύματα, που προκαλούν την κίνηση. Υπαιτισσόμενος τη συνέχεια και, ως εκ τούτου, τις καμπύλες, ο ρυθμός λειτουργεί πληρέστερα για τον Κόρδη υπό γωνία με τις πλάγιες γωνίες που επιτρέπουν σε ένα επίπεδο να διπλώνει πάνω από ένα άλλο, στα σκέλη που τυλίγονται με ύφασμα, αλλά πάνω απ'όλα η χιαστί αλληλεπίδραση των αλληλοσυμπληρούμενων κινήσεων στις σωστές γωνίες δημιουργεί μια δυναμική ισορροπία. Η ζωντάνια των επαναλαμβανόμενων χιασμών και των σχημάτων που φωλιάζουν σε αυτούς διατρέχει ολόκληρη την έκθεση, προκαλώντας την ίδια την έννοια μιας στατικής τέχνης.

Annemarie Weyl Carr

Διακεκριμένη Ομότιμη Καθηγήτρια
Ιστορίας της Τέχνης